

Людвиг Селимски (Катовице, Полша)

РЕЦЕНЗИЯ

**Marko Snoj, Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen.
Ljubljana : Modrijan : Založba ZRC, 2009. 605 стр.**

Както показва и самото заглавие „Етимологичен речник на словенските земеписни имена”, основният предмет на представяното изследване са географските имена в Словения – имена на местности, области, планини, води, селища, поместени в азбучен ред и осветлени откъм тяхната история и предистория, а най-вече откъм техния езиков произход и първоначално значение. В краткия предговор (с. 5–6) авторът споделя с читателя за работата си над тая книга при съвременното състояние на словенските проучвания в областта на ономастиката, от което следва и естественият извод за важното място, което ѝ се полага сред тях, макар че разгледаните в книгата 4021 географски имена са приблиз. 17 % от всичките около 24.000, което той смята и за „главен недостатък”. Голям брой словенски географски имена още не са получили съответния етимологичен анализ и лексикографско представяне. В увода (с. 7–10) следва по-подробно представяне на изложението във всяка речникова статия: заглавие е съответното име в получерен шрифт в съвременната му стандартизирана форма, окончанието му за род. п. ед. ч., с посочване на грам. род и числото му (ако не е единствено). Следват в кръгли скоби географските координати на назовавания обект: при селищните имена – центъра, при имената на планините – надморската височина на върха и неговите координати, при по-малките области – на приблизителния център, а по-големите са представени описателно. При имената на води географските координати показват извора или притоците, ако имат други имена, или мястото, от което реката се нарича с име,

различно от това в горното течение... Тук авторът представя накратко и прилагания комбиниран метод на етимологичен анализ на имената. А той предполага: 1) вземане под внимание на всички формални особености на цялата група сродни думи; 2) съответстваща интерпретация на диалектните данни; 3) средновековни и по-стари записи на името, ако има такива; 4) данни за терена, особено когато се предполага нарицателно в основата; 5) по-старата история на мястото; 6) локалната словообразователна типология и 7) апелативна и ономастична лексика от други езици, подходяща за целите на сравнителния анализ (с. 8). Авторът по принцип избягва привеждане на всички досегашни опити за етимологично обяснение на разглежданите имена, като при безспорните представя само едно правилно тълкуване, а при по-неясните – няколко най-приемливи. „Накратко казано, първият абзац на отделната речникова статия представя документацията, вторият интерпретацията, а третият привежда използваната литература и забележки” (с. 9). Макар че списъкът на цитираната литература със съкращения (с. 20–36) е доста внушителен, в много случаи тя не е представена в самите ѝ извори, а читателят е препращан към източници от втора ръка, по принцип съвременни и небудещи ни най-малко съмнение. Така напр., може при тълкуването на епитета „черен” в името на *Črno morje* (*Черно море*, с. 509) на някого и да му липсва позоваването на М. Vasmer, но авторът се е задоволил с посочване само на „Room, DN, 67, s., 450; PZJ, 230”, т.е. на А. Room, *The Brewer's Dictionary of Names*, Oxford 1992 и на I. Lutterer, L. Kropáček, V. Huňáček, *Původ zeměpisných jmen*, Praha 1976, единствено заради наложителната краткост. Въпреки пределната ясност и краткост на изложението, за улеснение на по-малко подготвени по езикознание читател е поместен и „Речник на някои специални термини” (с. 15–19). За отбелязване е също така сполучливо въвеждащата в проблемите на ономастиката „Класификация на словенските географски имена” (с. 11–14), която би била особено полезна за читателите на ПСБЕ. Както пише М. Сной, географските имена могат да се класифицират по най-различни начини, но той представя 7 от най-важните за етимологията начини.

От **историческо** гледище географските имена се разделят на 2 групи: по-голямата група съставят домашните по произход, а по-малката – няколко подгрупи от чужд произход. Домашни (наследени или автохтонни) са имената, с които предците на словенците със собствени езикови средства са назовавали усвояваните места, като *Lipa* – за означаване най-напред на място с една или повече липи, а впоследствие на селище, възникнало на такова място, или *Lípnica*, за поток край липа или липова гора, а *Lípnik* за място, където растат липи. С утвърждаването на *Lípnik* като географско име се появява и жителското име *Lípnikar*, което се запазва като фамилно. А **чуждите** по произход имена съставят няколко подгрупи. Субстратни са имената, които предците на днешните словенци усвояват от заварените „романизиранни келти“ (= *Vláhi* ‘власи’ > *Láhi*) в Панонската низина и Източните Алпи, където те се заселват около 6 в. след един дълъг път „от Източна Европа, най-вероятно от Галиция“ (с. 11). По произход те са романски, като *Čedrd*, келтски, като *Logátec*, а на запад венетски, като *Trst* (= *Truест*) или по-стари предромански и предкелтски, но индоевропейски, понякога неточно наричани илирски, като *Драва*, *Сава*. На много субстратни имена не е установено първоначалното значение. Адстратни имена са тези, които словенците след установяването си усвояват от съседни народи, носители на различни езици, като немски, фурлански романски, венециански италиански и истроромански, унгарски, хърватски. Суперстратни са имената, които са създадени в колонизирани области вътре в пределите на Словения, като *Púštal*, *Bínkel*. Една специална група съставят имена от чужд, предимно немски произход, които в епохата на илиризма и словенския романтизъм са били словенизирани, както *Máribor*, с което е било заменено *Márburg*, *Ljútomer* на мястото на *Lótmerk* и др. под.

Друг класификационен критерий е това, дали в основата на географското име е залегнало нарицателно или собствено. А понеже за основи на много географски имена са послужили лични имена, анализът на такива географски имена позволява възстановяването и на забравени и недокументирани по паметниците лични имена.

Поради тази причина покрай анализа на 4021 географски имена са разгледани обстойно и 1549 словенски фамилни имена.

Книгата завършва с „показалец на разгледаните имена” (с. 543–603), а след основната ѝ част, озаглавена „Словения и странство” (с. 41–494), е поместена и една сравнително кратка част, под заглавието „Имена в други държави” (с. 495–541), в която предмет на етимологичен анализ са имената на континентите, имената на всички европейски и на някои други по-големи държави и столиците им, имена на някои области, планински вериги и морета. Пряко до географски обекти на територията на Р. България се отнасят: *Balkán*, *Bolgárij*a, *Črno mórje*, *Dónava* ‘Дунав’ (от нем. *Donau*, заето от лат. *Dānubius*, *Dānubius*...) и *Dúnaj* (селищно име в Австрия), *София* (и античното *Сердика*) и *Pónt* ‘античното име на областта край Черно море’, чрез лат. *Pontus* от гр. Πόντος ‘Черно море’, означаващо като нарицателно ‘море’, а представляващо съкращение от грц. Πόντος εὐξεινός... (с. 530). Разгледана е етимологията и на редица народостни названия (извън Словения): *авари* (*Obri* – ед.ч. *Óber* и *Óbrka*...), *балти*, *баски*, *викинги*, *германци* (*Germani*), *евреи* (словен. *Júdi/Židi*), *келти*, *лангобарди*, *латини*, *романи*, *роми* (*Romi*, със самоназвание *Roma*, произлизащо от *rom* ‘мъж, човек’, от ср.-инд. *ḍoma* ‘спадащ към низшата каста музиканти’, от ст.-инд. *ḍomba* (от дравидски произход), а *цигани* (*Cigáni*, ед. ч. *Cigán*, което се смята заето от сргр. Ἀτσίγγανοί, ...с. 507), *унгарци* (*Ógri*..., от ср.-гр. Ὀνοουγοζροί, което е от тюрк. *on ogur*, стар. *on oguz*, с първоначално значение ‘десет племена огузи’..., срв. и МИ от Словения *Vógrsko*.... (с. 463), *франки* и др.

От българското езикознание се споменават: „Сборник в чест на проф. Л. Милетич за седемдесетгодишнината от рождението му (1863–1933)” (С., 1933) и монографията на Иван Дуриданов (I. Duridanov) „Die Hydronimie des Vardarsystems als Geschichtsquelle” (Köln–Wien 1975).

* * *

Книгата е забележително постижение за словенската ономастика и етимология. Изобилното присъствие на лексикален – апелативен и проприален – материал от всички славянски езици, приведен тук за целите на сравнително-историческия анализ, както, разбира се, и

забележителното научно равнище на всички анализи и интерпретации, несъмнено ѝ отреждат трайно присъствие в списъка на най-важните публикации в областта на славянската ономастика.